

SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

UNDER MEDVERKAN AV
INTENDENT *BENGT CNATTINGIUS*,
KYRKOHERDE *KNUT PETERS*
OCH
KOMMINISTER *RAGNAR STENBERG*

UTGIVEN AV
ARTHUR ADELL
KYRKOHERDE

TJUGOFEMTE ÅRGÅNGEN 1950

Lund 1950, Skånska Centraltryckeriet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida
<i>Adell, Arthur</i> : Den gregorianska sången	33
— » — Fredrik Martin Allard In memoriam	64
— » — 1926—1950	97
— » — Laurentius Petri Sällskapets sommarkonvent 1950	111
<i>Agrell, Olof</i> : Orglar och orgelbyggare	46
<i>Carlsson, Sten</i> : Körarbetet 1949	13
<i>Danell, Gustaf Adolf</i> : Johannesevangeliet och kyrkan	71
— » — Predikan	75
— » — Om ämbetet	82
<i>Edlund, Lars</i> : Ny kyrkomusik	53
<i>Holte, Ragnar</i> : Det svenska antifonalet	42
Kyrkosångens vänner, redogörelser,	30, 61
Laurentius Petri Sällskapet	26, 63, 111
<i>Moberg, Carl-Allan</i> : Schütz och Bach	66
<i>Prenter, Regin</i> : Den evangeliske lære om bönnen	1
Recensioner	22, 58, 123
<i>Stenberg, Ragnar</i> : Kyrklig skrud och prydnad 1949	16
<i>Strömberg, Bengt</i> : En skarahandbok	56
<i>Wahlström, Bengt</i> : Biskop Rudeens allhelgonapsalm	39

— » — Olof Ekmans psalmdiktning	855
— » — Den svedbergska prinspsalmboken	1144
<i>Wiking, Bo-Sture</i> : Wallin redivivus	199
— » — Från skilda tider	1022
<i>Ahlén, Waldemar</i> : Svensk orgelkonst	100

SVENSKT
GUDS-
TJÄNST-
LIV

*Tidskrift för liturgi,
kyrkokonst, kyrkomusik
och homiletik*

HÄFTE 1 / ÅRGÅNG 25 / MARS 1950

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG / LUND

S V E N S K T G U D S T J Ä N S T L I V
ORGAN FÖR LAURENTIUS PETRI SÄLLSKAPET

UNDER MEDVERKAN AV
INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM
SAMT SOM REPRESENTANT FÖR SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER:
KOMMINISTERN RAGNAR STENBERG, LIDINGÖ.

UTGIVEN AV
KYRKOHERDEN ARTHUR ADELL, SÖDERKÖPING.

Tidskriften utkommer med 32-sidiga nummer 4 gånger om året, nämligen
i mars, maj, september och december.

Red. adr.: Söderköping. Rt 59. Exp. adr.: C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Rt 175 00. Postgiro 30843

Prenumerationspris: i bokhandeln eller direkt från förlaget: kr 4: 50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm enkel spalt.

Rabatt vid större annons och vid upprepning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a. Professor Regin Prenter, Århus: Den evangeliske lære om bonnen — Musikdirektör Waldemar Åhlen, Stockholm: Svensk orgelkonst 1949. — Kantor Sten Carlsson, Gäla Uppsala: Körarbete 1949. — Komminister Ragnar Stenberg, Lidingsö: Kyrklig skrud och prydnad 1949. — Komminister Bo-Sture Wiking, Söderköping: Wallin redivivus. — Recensioner av musikdirektör Lars Edlund, Tranås. och intendent B. Cnattingius, Linköping. — Laurentius Petri Sällskapet. — Årsredogörelse för KSV:s stiftskretsar.

A. MAGNUSSONS ORGELBYGGERI

GÖTEBORG PIPORGLAR

Telefoner:

15 12 79, 16 59 29

SVENSKT

KVALITETSARBETE

enligt klassiska principer och tillförlitliga konstruktioner med karakteristisk och ekonomisk disposition och konstnärlig intonation.

Ombyggnader och restaureringar av äldre verk samt anläggningar för elektrisk bälgdrift utföres.

Dispositioner och kostnadsförslag på begäran.

H. LINDEGREN

Medlem av SVENSKA ORGELBYGGARES FÖRENING.

Tillverkar piporglar,

som utmärka sig för största hållbarhet

samt god »orgelmässig» ton.

Mångårig erfarenhet.

ORGELBYGGARE GÖTEBORG

Postadress:

KOMMENDÖRSGATAN 12

Telefoner:

B O S T A D E N 14 26 38

F A B R I K E N 14 93 38

Köhler's

AN KLICHÉER

ST. NYG. 54 · T 10842 · 16734 · MALMÖ

Den evangeliske lære om bønnen, med særlig henblik på den liturgiske bøn.

Foredrag ved nordisk kirkeligt konvent i Trondheim. 23/6. 1949.

Den evangeliske lære om bønnen er et stykke af vor lutherske kirkes *articulus stantis et cadentis ecclesia* — den artikel, hvormed kirken står og falder — læren om retfærdiggørelsen af troen alene.

Mennesket retfærdiggøres — d. v. s. kommer i det rette forhold til Gud — ved troen alene — d. v. s. ved fællesskabet med den levende Jesus Kristus. At mennesket skal retfærdiggøres, d. v. s. *bringes* i det *rette* forhold til Gud, forudsætter, at det ikke udenvidere befinder sig i et *ret* forhold til Gud. Mennesket er synder, d. v. s. har gjort oprør mod Gud og står derfor i et falsk forhold til Gud. Som synder, som oprører, vil mennesket *hævde sig* over for Gud. Det kan ske på to måder: enten ved ulydighedens trods mod den Guds skabervilje, som omgiver mennesket overalt, hvor det står og går. På den måde bliver mennesket den grove synder. Eller også kan mennesket søge at hævde sig over for Gud gennem beregnende lydighed mod Guds skabervilje, nemlig således at det forlanger Guds anerkendelse af sin lydighed. Så bliver mennesket den *fine* synder — den falske hellige. Men i begge tilfælde demonstrerer synderen et falsk forhold til Gud, et oprør mod Gud, derved at han søger at hævde sig over for Gud, enten i åben trods eller i dulgt pukken på eget værd.

Ud af dette falske forhold til Gud kan synderen ikke selv komme. Synden, selvhævdelsen over for Gud, sidder på lur aller inderst inde i hans hjerte og vil derfor også krybe ind i alle hans forsøg på at bringe sig selv i et sandere forhold til Gud. I samme øjeblik selvhævdelsen er blevet opmærksom på, at synderen *selv* har omvendt sig og *selv* har fundet ind i det rette gudsforhold, blæser den dette *selv* sådan op, at det nu igen står der i al sin bevidsthed om eget værd over for Gud — og så er synderen med andre ord slet ikke kommet i et nyt forhold til Gud; men han står endnu i oprørets og selvhævdelsens gudsforhold. Gud må retfærdiggøre synderen. Og det gør han i den frelsens historie, som han fører til ende i Jesus Kristus.

I Jesus Kristus blev Gud selv menneske. Han tog vor natur på

sig — d. v. s. ved at blive et menneske som vi, men uden synd — uden selvhævdelsens gift — levede han selvhængivelsens menneskeliv midt ind i den selvhævdende slægt. Det førte til hans død på korset; for de manges selvhævdelse knuste den enes selvhængivelse — i første omgang. Men syndens sejr over kærligheden var en skinsejr. Thi påskedag opstod Jesus af graven til evigt liv. Og den enes liv i selvhængivelse er dermed godtgjort som sejrrigt over de manges liv i selvhævdelse. Og dermed er synderen bragt ind i det sande forhold til Gud — nemlig ved Jesu Kristi kærlighed til ham. Han er bragt ind i det rette forhold til Gud, idet Kristi selvhængivelse for ham sejrede over hans egen selvhævdelse.

Jesu Kristi kærligheds sejr over synden fuldføres i den enkelte ved troen. Troen er ikke menneskets egen gerning. Mennesket tror ikke selv. I så fald ville selvhævdelsen omgående blæse troen op til en præstation, som Gud bør anerkende. Troen er Gud Helligånd's gerning i mennesket. Troen er den livslange kamp, i hvilken Gud Helligånd dag for dag lader Jesu kærlighed sejre over vor egen selvhævdelse. Til denne gerning bruger Gud Helligånd ordet — i sakramentets og i forkyndelsens form. Ordet — i dåben, nadveren og forkyndelsen — gør Jesu Kristi selvhængivende kærlighed nærværende i vort liv, bringer den lige ind på livet af os. Og Ånden, som bruger ordet, gør denne Jesu Kristi selvhængivende kærlighed mægtig til at nedbryde selvhævdelsen også i os. Hvor Jesu Kristi kærlighed vinder sin første sejr over vor selvished, dér fødes troen. Det sker i dåben. Hvor Jesu Kristi kærlighed vinder sine følgende sejre over vor selvished, dér vokser troen. Det sker i kristenlivet under forkyndelsens stadige herredømme og under nadverens gentagne brug. Hvor Jesu Kristi kærlighed vinder sin afsluttende sejr, dér fuldendes troen. Det sker i opstandelsen på den yderste dag. Troen er således ikke vor egen gerning, men Guds. Ikke i den forstand, at troen er doven og ingenting foretager sig. Troen er, som Paulus siger det (Gal. 5, 6), virksom i kærlighed. Men kærlighedsgerninger, hvori troen er virksom til at gøre godt mod andre mennesker, er ikke synderens egne gerninger. Det er Kristus, der gør dem gennem ham. For sådanne gerninger, som i Det ny Testamente kaldes kærlighedsgerninger, sker kun, når synderen har glemt sig selv over Kristi kærlighed. Kærlighedens væsen er selvforglemmelse og selvhængivelse. I et syndigt menneske er det alene troen, som, idet den åbner sig for Kristi kærlighed, kan få mennesket til helt at glemme sig selv. De gerninger,

hvori troen er virksom i kærlighed, kender mennesket ikke som sine egne. I troen har mennesket glemt sig selv. Troen kender kun disse gerninger som Kristi gerninger. Den gerning, som er troens modsætning, er den gerning, som er menneskets *egen* gerning, og som selvhævdelsen bringer frem for Gud til anerkendelse. Det er *den* gerning, som hos Paulus og Luther kaldes »lovens gerning».

Idet troen er en modsætning til menneskets egen gerning, er den åbenhed for den levende Kristus. Troen er aldrig noget i sig selv. *Hvad* troen er, det er den ved Kristi kærlighed, som i troen kæmper og sejrer over synderens selvhævdelse. Troen, siger Luther, er det mørke, hvori Kristus troner.

Nu er det klart, hvad det vil sige, at synderen retfærdiggøres alene ved troen. Han retfærdiggør ikke sig selv. Han bringer ikke sig selv i det rette forhold til Gud ved det, han selv gør. Hans egen gerning er altid kun en selvhævdelsens, en syndens, gerning. Men han retfærdiggøres alene ved troen, d. v. s. i troen er Gud Helligånd gennem ordet virksom og lader Kristi kærlighed sejre over hans selvhævdelse — og derved bringes han af Gud Helligånd ind i det rette forhold til Gud.

Artiklen om retfærdiggørelsen af troen alene er ikke en lærdøm mellem mange andre; men den er den artikel, hvormed kirken står og falder; d. v. s. en evangelisk kirke udlægger *hæle* den bibelske historie om denne Guds retfærdiggørende gerning. Bibelen fortæller først historien om menneskets skabelse og fald — og dernæst fortæller den, hvorledes *Gud* selv gennem udvælgelsen og opdragsen af Israels folk forbereder udsendelsen af den Messias, i hvem hele slægtens syndefald gøres godt igen. Bibelen handler overhovedet ikke om andet end om synderens retfærdiggørelse ved troen alene. Artiklen om retfærdiggørelsen af troen alene, er den artikel, hvormed kirken står og falder, fordi den er den artikel, hvori kirken bekender sig til Guds frelseshistorie i Jesus Kristus. Uden for denne historie er der hverken kirke eller frelse.

Nu fremhævedes det til at begynde med, at den evangeliske lære om bønner er et stykke af artiklen om retfærdiggørelsen ved troen alene. Det vil sige: for at være en *evangelisk* lære om bønner, må den vise, hvilken plads bønner har i den frelseshistorie, hvorom artiklen om retfærdiggørelsen af troen alene handler. Hverken Bibelen eller reformatorerne lader os her i tvivl. Bønner er *selve troens fundamentaleste ytring*. I Romerbrevet kap. 8. og i Galater-

brevet kap. 4., viser Paulus, hvorledes Helligånden, som er virksom i dem, der tror på Kristus og med ham er blevet Guds børn, lærer dem at sige: Abba, fader — (Gal. 4, 6. Rom. 8, 15).

Når troen er Jesu Kristi kærligheds kamp mod og sejr over vor selvhævdelse, ligger jo deri, at troen aldrig er noget afsluttet, men er noget, der stadig er i gang. Troen er ikke en besiddelse, ikke en kvalitet *hos* det troende menneske; men troen er en Guds gerning *med* det troende menneske. Påny og påny modtager den fra Gud gennem ordet. Derfor bevæger troen sig i en stadig rytmisk vekslen mellem bønnens *tak* for det i ordet allerede modtagne evangelium og bønnens *begæring* om at måtte høre evangeliet nyt. Denne bønnens rytme af stadig gentaget begæring og taksigelse har Paulus givet udtryk for i det bønneråb, som han indskyder ved afslutningen af skildringen af kampen mellem kødet (d. v. s. syndens selvhævdelse) og det åndelige menneske, d. v. s. troens menneske, i Romerbrevets 7. kapitel: Jeg elendige menneske! hvem skal fri mig fra dette dødens legeme? Gud ske tak, ved Jesus Kristus vor Herre! (Rom. 7, 24—25) I messen afspejler den samme rytme sig i overgangen fra Kyrie til Gloria. I begæringen udtrykkes troens fattigdom. Troen ejer intet *selv*. Troen modtager alt i Kristus. Derfor må troen atter og atter i begæringen række de tomme hænder ud mod Kristus. I takken udtrykkes troens rigdom. I Kristus ejer troen virkelig alt. Derfor strømmer den over i lovprisning for Guds gave. Begæringen og takken er ikke tilfældige ytringer af et uroligt menneskesind. Begæringen og takken udspringer af det hørte evangelium i prædiken og sakrament. Bønnen er en begæring om Guds kærlighed i Jesus Kristus, og en tak for Guds kærlighed i Jesus Kristus. Bønnens begæring er det ord, hvormed troen åbner hjertet for Kristus så han kan trone dér. I bønnens taksigelse bekender troen sig som det mørke, hvori Kristus troner.

Dette bønnens udspring af selve troen på Kristus betegnes i Det ny Testamente med det udtryk, som både den synoptiske og den johannæiske gengivelse af Jesu forjættelse til sine disciples bøn stiller i centrum, nemlig udtrykket »bøn i Jesu navn«. Klarest taler her det synoptiske udtryk. Det findes i Mt. 18, 19—20: Atter siger jeg eder, at dersom to af eder bliver enige på jorden om hvilken som helst sag, hvorom de vil bede, da skal det blive dem til del fra min fader, som er i himmelen. Thi hvor to eller tre er forsamlede i mit navn, dér er jeg midt iblandt dem».

Hele den kristne forståelse af bønnen er samlet i disse to vers.

1) Bønnen forudsætter, at flere kommer sammen. Al kristen bøn er fællesbøn — også den, der finder sted i lønkammeret. Thi stedet, hvor de bedende mødes, er Jesu navn.

2) I bønnens fællesskab er Kristus selv levende til stede. Hvor to eller tre er forsamlede om Jesu navn, *er han midt iblandt dem*. Derved bliver al bønnens begæring og al dens taksigelse bestemt ved hans nærvær. Han er bønnens mester.

3) Den bøn, som bliver til i fællesskabet mellem Kristus og hans bedende menighed, er en altomfattende bøn, »... Om hvilken som helst sag, hvorom de vil bede... *på jorden*. At troens bøn er helt bestemt af Kristus, betyder ikke, at bønnen er en rent åndelig eller religiøs bøn. For Kristus, som er bønnens mester, er den Guds søn, som antog sig hele vort menneskeliv. I ham skal derfor hele menneskelivet genfødes og oprejses, frit for selvhævdelsens gift, derfor bærer troen *alle* jordiske forhold frem i bønnen og lægger dem over i Guds hånd.

4) Den bøn, som bliver til i fællesskabet mellem Kristus og hans menighed, er en sejrsvis bøn... da *skal* det blive dem til del fra min fader, som er i himlene. Når Jesus Kristus selv er til stede blandt de bedende, og bønnen finder sted i fællesskabet med ham, da høres bønnen også i himlen som den enbårne søns egen bøn.

Disse fire træk ved bønnen i Jesu navn: at den er fællesbøn, at den er helt bestemt af den levende Kristus, at den er altomfattende og at den er sejrsvis, beror på dette, at den sker i Jesu navn: d. v. s., at Jesus Kristus er lyslevende til stede på een gang som bønnens indhold og dens frembærer. Idet vi beder *om* ham, beder han selv denne bøn med os og for os. Idet vi takker *for* ham, frembærer han selv denne tak som sit takoffer til faderen i himlen. Bøn i Jesu navn betyder den fuldstændige enhed af den bedende menighed og den bedende Kristus. Den bøn, hvori sønneudkårelsens ånd lærer os at kalde Gud Fader, er altså Jesu egen bøn. Ånden stiller os ind i et totalt bønssfællesskab med Jesus Kristus. For at sammenfatte: Den evangeliske lære om bønnen siger, at bønnen er det grundlæggende udslag af selve den tro, hvori mennesket åbner sig for Jesu Kristi sejrende kærlighed. Derfor er bønnen (som troen, hvis udslag den er,) Kristusfællesskab. I bønnen er Kristus nærværende. Han er dens indhold. Det er ham, bønnens tomme hænder rækkes imod. Men han er også bønnens kraft. Han beder

selv med og for sin bedende menighed — antager sig dens bøn som sin egen bøn.

Hvilken betydning har nu denne evangelisk forståelse af bønnen for synet på den liturgiske bøn?

Den liturgiske bøn er den gudstjenestelige fællesbøn i faste, af bibelordet beherskede, former. Set i lyset af den evangeliske forståelse af bønnen som troens bøn bliver den liturgiske bøn til det stærkest mulige udtryk for det fuldkomne bønsmæssige fællesskab med den opstandne Kristus. Troens bøn er den bøn, der lever i samfundet med den nærværende Kristus. Derfor har bønnen frem for alt sin plads i *gudstjenesten*, hvor Kristus er nærværende, og hvor han giver sig selv hen til os. Det fandt i de gamle nadverliturgier sit udtryk deri, at den store kirkebøn for levende og døde blev sat ind i selve nadverens liturgi, så nær ved nadverens egentlige mysterium som muligt. Lad mindre evangeliske motiver måske også have medvirket hertil! I hovedsagen kommer her en ægte evangelisk indsigt til udtryk: at bønnen lever af Kristi nådige nærværelse iblandt os. Derfor er i grunden al bøn i den forstand liturgisk bøn, at den må være en del af liturgien, af den gudstjeneste, hvori Kristus selv er det levende og handlende midtpunkt. Det gælder også den bøn, som finder sted i lønkammeret. Og hermed udtrykker den liturgiske bøn den fundamentaleste indsigt i den evangeliske lære om bønnen, at bønnen ikke er vor *gerning*, men Guds gerning i Jesus Kristus. Hvor den liturgiske bøn er *ægte* liturgisk bøn, d. v. s. lever af Kristi nærværelse i sine nådemidler ved kirkens gudstjeneste, dér er alle tanker om bønnen som fortjenstfuld gerning udelukket. Og hvor et sådant synspunkt vinder frem, dér er bønnen ikke mere ægte liturgisk bøn, selvom den måske stadig betjener sig af den liturgiske bønns traditionelle stof. Det er ritualismens fare, vi her ser i øjnene. Ritualismen er den liturgiske bønns udartning til menneskelig gerning. Jeg skal ikke opholde mig videre ved den, men blot citere Søren Kierkegaards rammende karakteristik af den i »Begrebet Angst»: »En Tilhænger af den stiveste Orthodoxie kan være dæmonisk. Han veed det Altsammen, han neier sig for det Hellige, Sandheden er ham et Indbegreb af Ceremonier, han taler om at møde for Guds Throne og veed, hvor mange Gange der skal bukkes, han veed Alt ligesom den, der kan bevise en matematisk Sætning, naar man bruger Bogstaverne ABC, men ikke naar man sætter DEF. Derfor bliver han angst, saasart han hører Noget, der ikke er ordret det

Samme.» (Samlede Værker IV.² s. 449.) Set i lyset af den evangeliske lære om bønner, som troens fundamentaleste udtryk bliver al bøn for det andet fællesbøn i betydning af *menighedsbøn*. Jesus taler om bønner i sit navn (Mt. 18, 19) som en bøn, der opstår, når to eller tre *bliver enige* om at bede — eller som det ordret hedder: lægger røsterne sammen til at bede. Det er netop det, vi forstår ved liturgisk bøn. Det, der gør bønner til en liturgisk bøn, er i for sig ikke det, at den er fast formuleret, at den er rituel. Rituel bøn og liturgisk bøn bør ikke udvidere identificeres. Det, der gør bønner liturgisk, er det, at de enkelte røster i den lægges sammen til *en* bøn i troens fællesskab med den levende Kristus. Den liturgiske bøn er ikke en universel bøn i betydningen en abstrakt eller generel bøn, som altid kun taler i almindelige vendinger. Det er i hvert fald en dårlig liturgisk bøn, som prøver at blive universel ved at bruge et abstrakt og farveløst sprog. Nej — i den liturgiske bøn lægger vi røsterne sammen. I de individuelle begæringer beder vi med og for hinanden, sådan at de glade beder med de bedrøvede, de bedrøvede med de glade, de stærke med de svage, og de svage med de stærke, de raske med de syge, og de syge med de raske o. s. v. I den liturgiske bøn lægger vi hørligt de mange røster sammen, som ellers beder adskilt. I denne bøn må altid de *bibelske bønner* danne grundstammen. Hvorfor? Fordi vi i disse bønner har det mest omfattende udtryk for menighedens totale bønsmæssige fællesskab i Jesus Kristus.

Det gamle Testaments bønner er bønner fra et folk, der ventede Kristus. Gennem sin historie blev det opdraget til at vente på Kristus. Og i den gamle pagts samling af bønner møder vi en mangfoldighed af røster, kommende fra alle menneskelivets forskellige situationer: sorg og glæde, sygdom, kamp, fest, folkeliv, gudstjenesteliv, o. s. v. Da Guds søn blev menneske, gik han ind i dette folk. Og hans selvhengivelse til alt menneskeligt fandt sit udtryk i bøn med ord fra denne salmesamling. Med denne lovsang på læben gik han ud i Gethsemane have til lidelsen. Med dens klagesang på læben stred han i gethsemane have og på korset. Derfor priste også hans menighed senere hans ophøjelse i opstandelsen og himmelfarten med ord fra denne salmebog. Og som Jesus Kristus selv blev sandt menneske og identificerede sig med hvert menneske i dets nød og i dets glæde ved at bede med denne salmebogs ord, således identificerede senere hans menighed sig med *ham* ved at bede netop disse Israels bønner, nu ikke længere som

deres egne private bønner, men som hans, den korsfæstedes og opstandnes bønner i, med og for sit folk.

Der hverken kan eller skal føres noget dogmatisk bevis for, at de bibelske bønner er de bedste liturgiske bønner. Begrundelsen for berettigelsen af deres liturgiske anvendelse ligger i spørgsmålet: Hvem kan angive andre bønner, som på en sådan måde udtrykker alle skiftende tiders og menneskers bønssfællesskab med Jesus Kristus?

Den, der fordrer andre liturgiske bønner end de bibelske, påhviler bevisbyrden, idet han først må finde disse andre og dernæst vise, at de er bedre egnede til formålet end de bibelske. Indtil et sådant bevis er ført, behøves der ingen særlig begrundelse for anvendelsen af de bibelske bønner.

Når vi beder disse bønner liturgisk, beder vi dem netop ikke som abstrakte og generelle bønner; men vi beder dem som bønner, der fører os sammen med vore brødre og søstre i et fællesskab med dem i deres konkreteste livsforhold. Når psalmernes bønner efter en bestemt orden rækkes os ved den liturgiske fællesbøn, slår troen ganske enkelt følgeskab med Jesus Kristus i hans kærligheds gøren sig til eet med alle sine brødre og søstre. Som han bad — og beder — med alle de forskelligste bedere, således prøver vi at følge ham efter og sammen med ham bede med og for vore brødre og søstre. Kun forstået sådan — ud fra bønssfællesskabet med ham, der elskede os alle, giver den liturgiske anvendelse af de bibelske bønner mening. Men forstået sådan bliver de også uundværlige. Set også under den synsvinkel skulle den liturgiske bøn aldrig kunne blive en fortjenstfuld gerning. Der er ingen enkelt, og ingen menighed, som nogensinde har bedt disse bønner færdige — uden han, forbederen, Jesus Kristus, i hvis følge vi alene tør vove at tage ordene i vor mund, stolende ikke på vor bønns fuldkommenhed, men alene på *ham*.

Det tredje synspunkt, som jeg vil anlægge på den liturgiske bøn, når jeg prøver at se den i lyset af den evangeliske lære om bønnen, er, at den er i ordets dybeste forstand en *fri* bøn. Dette synspunkt er blot sammenfatningen af de to foregående. Den liturgiske bøn er *fri*, fordi den ikke er vor gerning, men Kristi gerning. Derfor ejer den selve troens frihed. Den udspringer ikke af en trældoms ånd atter til frygt, som spørger: »Har jeg nu bedt nok, eller længe nok, eller korrekt nok?» den udspringer af en sønneudkårelsens ånd, der siger: »Abba Fader!» Disse ord har jeg lov

at bede med, når jeg ikke ved, hvorledes jeg selv skal bede ret. Her er også befrielsen for det tyranni, vi i bønnen kan udøve mod hinanden, når vi vil presse vor egen sjælelige individualitet ind over andre i bønnen. Også i denne forstand er den liturgiske bøn en i enestående forstand *fri* bøn. Her beder enhver med, som han kan — som vi ser det i fadervor, hvor det treårige barn fremsiger den udenlærte bøn sammen med en olding, som måske har svært ved at komme forbi den femte bøn. Her venter vi på hinanden og hjælper hinanden. Her står den ene ikke med et krav på den andens bøn. Her råder troens frihed i sin hele uindskrænkede væld, fordi intet her kommer an på vor udførelse, men på den opstandne og levende Kristus, som beder med os og for os.

Derfor er ægte liturgisk bøn også altid fri i forhold til sin egen form, lige langt fra ritualistisk trædom under korrekte detaljer og spiritualistisk trædom under formløshedens tyranni.

Men den liturgiske bøn er også fri — fordi den er fællesbøn. Den har kærlighedens frihed til at glemme sit eget og gå ind i de andres bøn. I troen er et kristenmenneske en fri herre over alle ting — også bønnen. Men i kærlighed går denne frihed ned i det dybe og bliver frivilligt alles træl. Det gælder også den liturgiske bøn som fællesbøn. Og vi forstår vel ikke den liturgiske bøn, førend vi har fornemmet noget også af denne side af dens frihed — friheden for den evindelige kredsen om sit eget. I vor egen tids bønnetradition er det måske denne sidste frihed, vi trænger allermost til. Thi det er i pagt med den evangeliske lære om bøn-
nen, når bønnen befries for selvoptagetheden. Også her gælder, hvad der blev sagt i sammenhæng med de andre to synspunkter på den liturgiske bøn: Når den liturgiske bøn opfattes som den *frie* bøn, den i troen og i kærligheden *frie* bøn, da er enhver tanke om bøn som fortjenstfuld gerning udelukket. Det er jo netop alle tanker i den retning, bøn-
nen frigør for, når den i den liturgiske bøn ser på den levende Kristus og på hans og vore brødre og søstre. Da er mennesket lykkeligt frigjort for den tanke, at det selv har fuldraget noget værk i bøn-
nen. Det har alene Kristus.

Og liturgisk bøn er Kristi egen bøn i, med og for alle sine brødre og søstre.

Regin Prenter.

Svensk orgelkonst 1949.

Det mest iögonenfallande vid en återblick på svensk orgelkonst under det gångna året är den livliga verksamheten inom orgelbyggeriet. Ja, fråga är om det någonsin byggts så många orglar i vårt land. Att vederbörande ej hesiterar inför den ganska dryga utgift genomförandet av ett orgelbyggnadsprogram numera medför, vittnar värtaligt om det kyrkomusikaliska intresset i församlingarna.

Tendensen inom nutida orgelbyggeri pekar alltmåra hän mot en återgång till det klassiska byggnadssättet. Det mest slående exemplet härpå är den nya 77-stämmiga orgeln i Oscarskyrkan i Stockholm, byggd av Marcussen & Søn, Danmark. Sålunda äro stämmorna här fördelade enligt den gamla s. k. verkprincipen å huvudverk, ryggpositiv, bröstverk, crescendoverk och pedal. Trakturen till tre manualer är mekanisk, medan registraturen samt trakturen till crescendo- och fjärrverket är elektrisk. Vidare är fasaden ljudande.

Men även åtskilliga mindre orglar ha byggts efter liknande principer såsom i Breared, Göteborgs stift, Ö. Ryd, Stockholms stift och Ödeshög, Linköpings stift såväl av danska orgelbyggare som Olof Hammarberg, Göteborg, vilken f. ö. torde vara den ende av våra egna orgelfirmor, som i nämnvärd utsträckning tillämpar också detta gamla byggnadssätt.

Varje system, det må vara mekaniskt, pneumatiskt eller elektriskt, har sina både fördelar och nackdelar. Avgörande för resultatet blir hur arbetet utföres. Att den rent mekaniska trakturen i och för sig är överlägsen varje annat system med avseende på exakt tonangivning och därmed av största betydelse för artikulation och frasering, vill säkert ingen verkligt sakkunnig bestrida. Men härifrån är steget långt till ett accepterande av detta system för vilken orgelbyggnad och under vilka förhållanden som helst. Detsamma kan sägas om den rent mekaniska registraturen. Inför orgelbyggnadsproblem av denna art måste nämligen hänsyn tagas till många faktorer, såsom kyrkorummets storlek och därmed till det planerade instrumentets storlek, till de lokala förhållandena i övrigt, till den omständigheten att orgellåktaren är avsedd jämväl för köruppträdanden, till prisfrågan och sist men ej minst till *orgelspelarens* krav beträffande registreringsmöjligheter. I den klassiska orgeln voro möjligheterna till registreringsväxling starkt begränsade. Att helt återgå till en gången tids byggnadssätt med

åsidossättande av de landvinnningar som gjorts i fråga om orgels utrustning med tekniska hjälpmedel vore förvisso en utveckling i galen riktning. Man kan omöjligon blunda för att risken härför faktiskt föreligger. I stället synes orgelkonsten vara mest betjänt av ett byggnadssätt, som möjliggör tillämpande av det bästa i såväl äldre som senare tids orgelbyggeri med avseende på såväl väderlådor, intonation, traktur, registratur som spelhjälpmedel etc.

Bland orgelförnyelser av mindre omfattning kan nämnas den av Nils Hammarberg utförda omgestaltningen av den 78-stämmiga orgeln i S:t Jacobs kyrka i Stockholm. Genom omgruppering, omintonering och utbyte av ett antal 8'- och 16'-stämmor mot nya, främst rör- och s. k. övertonsstämmor, har denna orgels klangresurser ytterligare avsevärt berikats. Alltsomallt kan denna omgestaltning sägas utgöra ett gott exempel på vad som med enkla medel och inom en mycket begränsad kostnadsram går att åstadkomma i fråga om förbättring av en orgel av 1910-talstyp — när arbetets utförande kommer i goda händer.

Vidare må här noteras den av Bröderna Moberg, Sandviken, förtjänstfullt genomförda restaureringen av orgeln i Teda kyrka i Uppland. Orgeln, som stått stum i 30 år, är byggd 1785 av hovvaktmästaren P. M. Forsberg.

På föranstaltande av SAOK har inventering av landets samtliga kyrkorglar påbörjats. Inventeringen bekostas genom medel från Humanistiska fonden, som för ändamålet hittills anslagit ej mindre än 10000 kr.

KSV:s orgelråd har även under det gångna året handlagt ett stort antal ärenden, av vilka en del liksom tidigare insänts via Byggnadsstyrelsen, resp. Riksantikvarieämbetet.

I Helgesta, Strängnäs stift, hölls söndagen den 18 sept. jubileumskonsert med anledning av att 100 år förflutit sedan församlingen fick sin kyrkorgel. Denna, byggd av Johan Lund, 1849 och tillbyggd 1938 av Th. Frobenius, Danmark, anses med rätta höra till de förnämligaste i Sörmlandsbygden. Vid jubileumskonserten höll D. Åhlén föredrag om den gamla orgeln och dess tillkomst. Föredraget finnes återgivet i Södermanlands Läns Tidning av d. 30 sept. 1949.

Bland publicerade uppsatser och artiklar i orgelfrågor märkas: I det stora samlingsverket »Skara stift i ord och bild»: Karl G. Gustafson: Det kyrkliga musiklivet, i »Linköpings stift i ord och bild»: E. Erics: Orglar och orgelbyggare, i Wäxjö stifts hembygds-

kalender: E. Erics: Johannes Magnusson i Nässja, Bonde — kyrkomålare — Orgelbyggare, i Lunds stifts julbok: E. Erics: En orgelklenod i en skånsk ödekyrka, några blad ur Lunds stifts äldre orgelhistoria, samtliga här nämnda uppsatser förnämligt illustrerade och av stort kulturhistoriskt värde. Vidare: i Linköpings stifts julbok: E. Erics: V. Hargs-orgeln och dess mästare, orgelnisten Nils Ahlstrand i N. Solberga, i Hällestadstidningen julen 1949: E. Erics: Folkströmsorgeln — Linköpings stifts äldsta?, i tidningen Gottlänningen: Om en under sommaren 1949 utförd totalinventering av Visby stifts orglar, i tidskriften Stockholms stift: En förnämlig orgel (art., som syftar på Oscarskyrkans nya orgel, är osignerad), i d:o nr 12: O. Lindberg: Är Oscars orgel bättre än Engelbrekts? i Kyrkomusikernas Tidning: L. M. Holmbäck: SAOK:s orgelinventering (två art.), W. Åhlén: Organisten och preludiet, resp. postludiet, några synpunkter W. Åhlén: Albert Scheitzer 75 år, ett a propo till högtidsdagen den 14 jan. 1950 samt S. Carlsson: Musik vid vigsel och jordfästning.

Följande musikalien för orgel ha utgivits: H. Weman: Musica organi, I, H. Lindquist: »Kyrkans högtider», 75 preludier till introitus- och gradualpsalmen, L. Edlund: Tre koraler för orgel, A. Runbäck: Efter sammanringningen, innehållande introituspreludier samt Orgelmusik vid högmässans avslutning, G. Thyrestam: Preludium och fuga, B-dur, H. Melin: Julpastoral, D. Olson: Svit för orgel och E. Wallvik: Toccata. »Himmelriket är nära» lyder slutligen titeln på 5 orgelbearbetningar av G. Nordquists koral med samma namn.

Liturgisk-musikaliska fortbildningskurser ha ägt rum i Upsala, Stockholm, Eskilstuna, Ljungskile, Växjö och Värnamo, kyrkosångshögtider eller kyrkosångsdagar i Heby, Visby, Mariestad, Härnösand och Stockholm.

Orgelkonserter och musikandakter ha regelbundet förekommit i ett flertal kyrkor i Stockholm, Upsala m. fl. orter. Även i radio har orgelkonsten varit representerad dels genom speciella kyrkomusikprogram, dels i samband med lördagens helgsmålsböner, varvid bl. a. flera värdefulla orglar ute i bygderna fått göra sin röst hörd, såsom orglarna i Bäckebo, Hult, Ö. Skrukeby m. fl.

Att, såsom inledningsvis framhölls, kyrkans instrument blivit föremål för församlingarnas intresse i en omfattning som kanske aldrig tillföre, är glädjande. Men *en* sak är att anskaffa kyrkan instrument. En annan är att underhålla och vårda dem. Det före-

faller som om mycket övrigt vore att önska i det avseendet. Att en och annan gång smörja motorfläkten är ej nog. Det gäller också att se till, bl. a. att ingen åverkan göres å ömtåligare delar av mal och rättor. De senare har, enligt vad flera orgelbyggare berättat, härjat svårt på många håll under den sista hösten och t. o. m. i flera fall satt nyanskaffade orglar ur funktion. Förr i världen var nog sådant ingalunda ovanligt. Att slikt skall kunna få förekomma i vår orgelupplysta tid är oförsvarligt. Att hålla orgeln fri från damm och smuts är vidare en renhållningsåtgärd, som kan förefalla så självklar, att det kanske kan synas onödigt att erinra om den. Ändock torde det alltjämt höra till undantagen att en kyrkorgel göres till föremål för regelbundet återkommande grundlig rengöring. Här behöves tydligen en uppräckning. Organist, pastor och övriga ansvariga måste komma till insikt om, att kyrkorgeln är ett instrument, ej vilket som helst, utan ett dyrbart inventarium, i många kyrkor sannolikt det dyrbaraste, som det gäller att väl vårda, om ej dess värden skola gå tillspillo i förtid. *Minst vart tionde, helst vart femte år, borde varje kyrkorgel undergå rengöring och justering*, något som naturligtvis inte behöver eller bör utesluta att stämning av labialverket sker oftare. De kostnader sådan tillsyn komme att betinga vore blygsamma i jämförelse med den kapitalförlust, som vanvård av kyrkorgeln i längden utan tvivel skulle komma att åsamka församlingen.

Waldemar Ahlén.

Körarbetet 1949.

År 1949 är för kyrkokörerna ett märkesår i flera avseenden. Antalet körer är numera så pass stort, att man kan våga påstå, att ungefär hälften av Sveriges kyrkor ha en permanent kyrkokör, vare sig denna består av blandad kör, damkör eller barnkör. I många församlingar finnas både blandad kör, ungdomskör och barnkör. Så är fallet inom många församlingar i Lunds stift, där ungefär hälften av de församlingar som ha blandad kör även ha barnkör.

När nyorganisationen av kyrkomusikerbefattningarna blir verklig-

het, kommer kyrkokörernas antal helt visst att ökas ytterligare, då bland kyrkomusikerns åligganden skall finnas skyldighet att bilda kyrkokör och leda densamma. Något bekymmer för att antalet kyrkokörer skulle komma att sjunka torde man alltså ej behöva hysa.

Om kvantiteten sålunda är glädjande stor, torde man behöva påpeka en omständighet, som visar, att ett målmedvetet arbete för att höja kvaliteten har påbörjats. Här syftas på den studieverksamhet, som påbörjades 1948 och som fortsatt under 1949 och är under ständig och accelererande tillväxt. Anledningen till detta är givetvis den möjlighet till erhållande av statsbidrag, som körerna, när de bilda studiecirklar, ha erhållit. Villkoren för erhållande av statsbidrag äro givetvis flera. Bland annat måste ett riksomfattande studieförbund, godkänt av skolöverstyrelsen, handhava studieverksamheten. Förutom förut befintliga ha olika politiska och religiösa sammanslutningar bildat sådana förbund. Svenska kyrkan har bildat Sveriges kyrkliga studieförbund, som håller på att organiseras stiftsvis. Det naturliga är, att kyrkokörerna vid sitt studiearbete anlita detta förbunds medverkan. Så har också i ganska stor utsträckning skett. Dock måste härvidlag nämnas, att striden om studiecirkelarna är i full gång. Varje studieförbund vill erhålla så många studiecirklar som möjligt till sina rapporter. Från varje kyrkans sammanslutning bör vakt slås om det egna studieförbundet.

Inom de studiecirklar, som bildats av kyrkokörerna, har man i allmänhet än så länge nöjt sig med allmän musikleära, tonbildning och röstvård som första studieämne. Och detta måste sägas vara att börja i riktig ände. Men en mångfald andra studieämnen väntar. Liturgi, gregorianik, studium av de stora mästarna och deras verk och mycket annat väntar de mer kvalificerade körerna.

Studierna skola ej vara något eget ändamål. Bakom detta arbete ligger samma syn på kyrkokörernas arbete, som stiftarna av Sveriges kyrkosångsförbund hade: att göra kyrkokörernas medlemmar till »trogna förvaltare av kyrkbänkens ämbete». Och naturligtvis ej endast detta. Kyrkokörerna skola i sin ringa mån göras till lämpliga redskap att hjälpa till i det stora arbetet för Sveriges kyrka, att hjälpa till att fylla kyrkorna med nya människor, som vilja höra Guds ord.

Helt naturligt har 1949 varit ett förberedelsens år. Många körer vilja 1950 fira Bachjubileet. Därför har mycket arbete nedlagts på studium av bachkantater, bachkoraler och stora verk som Johan-

nespassionen och Juloratoriet. I Engelbrektskyrkan, i Uppsala domkyrka och kanske även andra platser framföras sådana stora verk för stora människoskaror, som ökas efter varje uppförande. Kyrkomusiken har sannerligen förmåga att gripa vår tids människor i anmärkningsvärd hög grad. Något som förpliktat.

Ett klassiskt namn, som allt oftare förekommer, är Schütz. En av föregångarna att föra hans namn åter i ljuset är Ingvar Sahlin, som med sin utgåva av Schütz' Jesu sju ord på korset gjort detta verk känt och uppskattat på många platser i vårt land. Det har på många håll blivit tradition att varje år på eller i närheten av långfredagen sjunga detta för allt större menigheter. En god fortsättning har gjorts av David Ahlén med hans utgåva av Drei biblische Scenen. Kanske äro vi på väg mot Schützrenässans, fullt följdriktigt efter Bachrenässansen.

Att här gå in på allt som sjunges av de gamla mästarna skulle föra för långt. Det må vara nog att omnämna, att Palestrina, Orlandus Lassus, Vittoria och många andra äro omtyckta och gärna sjungna.

1949 skedde 4:e nordiska kyrkomusikermötet i Oslo. För deltagarna blev det ganska klart att svenskt körväsen, (i Oslo representerat av Karlstads motettsällskap) i många avseenden nått fullt så långt och kanske längre än i de andra nordiska länderna. Detta omnämnes ej för självförhävelse utan att bli en sporre att fortsätta på inslagna vägar med all energi och kraft.

Nutida svenska kompositörer av kyrklig musik äro mycket sjungna. Ett intressant faktum kan omnämnas. Västsverige uppskattar av nutida kompositörer mer än alla andra Ivar Widéen. Sällan om ens någonsin saknas hans namn på ett program över en kyrkosångshögtid eller en musikandakt i denna del av Sverige. I övriga delar av landet tycks David Wikander inta en motsvarande plats. Gottfrid Bergs kompositioner bli allt mer uppskattade. Andra namn i täten äro Åke Kullnes, Gunnar Thyrestam, Waldemar Söderholm, W. Ahlén, Daniel Olsson. Otto Olsson har många hängivna beundrare. Hans Te Deum har vid olika tillfällen uppförts på flera platser. Slutligen må nämnas att J. Morén visst icke är förgäten. Många fler förekomma då och då i programmen. Alla kunna här ej uppräknas.

Laurentius Petrisällskapets arbete bör få ett särskilt omnämnande. Det utföres kanske till en viss grad mera i det fördolda. Det är en ganska liten, desto mer hängiven skara, som här arbetar

på att fördjupa sig i gregorianik. Kanske surdegen, som småningom genomsyrar svenskt kyrkomusikaliskt arbete.

Bachåret har begynt. Önskan må vara att det för svenskt körarbete, det kyrkomusikaliska, må betyda ytterligare fördjupning och förståelse för de andliga värden detta arbete ger.

Sten L. Carlsson.

Kyrklig skrud och prydnad 1949.

Värden om kyrkan och hennes skrud sker efter två linjer, vilka kunde karakteriseras som traditionens och nyskapandets. I ett gammalt kulturland som vårt eget med ett mäktigt bestånd av äldre kyrkobyggnader och kyrkokonst måste detta kulturarv vårdas och traditionen från svunna sekler på detta vis bevaras. Här utföra fornminnesvård och museiväsen ett arbete av största värde. Till traditionens tillvaratagande hör också restaureringar av äldre kyrkor och deras konstskatter. Årligen genomförs även renoveringar av kyrkor, varvid icke endast skadade och vanvårdade interiörer återställas utan även värdefulla fynd komma i dagen till fromma för den arkeologisk-konsthistoriska forskningen.

När Skara domkyrka i december 1949 återöppnades för gudstjänst, efter en längre tids restaurering, framträdde den i ett skick, som å ena sidan icke alltför mycket avvek från den arkitektoniska gestaltning, dômen erhöll vid 1800-talets restaurering, men å andra sidan lät kyrkorummets historiska prägel starkare göra sig märkbar än tidigare. I samband med restaureringen gjordes även en del högst intressanta fynd i kyrkans korperti. Bland annat påträffades här en grav, som betecknats såsom viloläger för en av Sveriges första biskopar. Från en grav i Skara domkyrka äga vi förut en gravkalk, och vid den nu avslutade restaureringen kom ännu en gravkalk och en patén i dagen, i motsats till den förut nämnda av silver. På grundval av de gjorda fynden ville undersökningarnas ledare, Fil. lic. Harald Widén, datera ned Skara dômens första byggnadsskede till 1000-talet.

Förarbetena på Uppsala domkyrkas restaurering fortgå alltjämt. Under tiden utföras förstärkningsarbeten för att icke stora delar av

murverket skola rasa samman. Man blir dock en aning betänksam inför den »provmurning», som företagits i kleristoriemurarna och strävsystemet, där kyrkans yttre faktiskt genomgår en dyrbar omgestaltning i en för medeltiden främmande stil men i anknytning till den Tessin-Hårlemanska 1700-talsrestaureringen. Ett värdefullt tillskott till kännedomen om kyrkans utseende närmast före 1880- och 90-talets restaurering utgör den nyligen påträffade modellen i Nordiska Museet. Vi vänta alltså med största intresse på de slutgiltiga riktlinjer, som skola uppdragas för renoveringen av denna i visst avseende mest betydande av våra medeltida katedraler.

Att redogöra för verkställda restaureringar av landskyrkor skulle föra för långt, men några märkligare målningsfynd böra nämnas. Skåne äger ett bestånd av romanskt kalkmåleri, som Uppsverige — med ett och annat undantag — saknar motsvarighet till. När Lackalänga kyrka restaurerades, blottades där en målningsssvit från det romanska skedet. Målningarna ha utförts under 1100-talets senare del eller i början av 1200-talet. Då under senare årtionden liknande upptäckter gjorts i trakten av Lund, förefaller det troligt, att flera romanska målningsssviter kunna dölja sig under senare putslager i skånska landskyrkor.

Även i Svealand ha några kyrkomålningar av mycket stort intresse kommit i dagen. Kalkmålningarna i Litslena, Uppland, som avtäcktes till kyrkans återöppnande för gudstjänst i december 1948, ha visat sig vara av största värde för kännedomen om det gotiska kyrkomåleriet i Uppsverige. Den okände mästaren har arbetat omkring 1460 och visar beröringspunkter med Strängnäs-skolan och den s. k. Ärentunamästaren, som verkade på 1440- och 1450-talet. Även i Ytter-Järna kyrka i Södermanland har en synnerligen intressant målningsssvit avtäckts. Det är också i detta fall fråga om ett kyrkomåleri, som ligger före eller står fritt gentemot den senare gruppen av uppsvenska kyrkomålningar men visar anknytning till Ärentunaskolans krets. Tyvärr ha dessa intressanta målningar ännu icke vetenskapligt beskrivits.

Statens Historiska Museum, som numera har möjlighet till separatutställningar eller specialutställningar hade anordnat en sådan av största intresse i och med det gångna årets Albertus Pictorutställning, som hade en ypperlig pedagogisk uppläggning och även för lekmannen blev högst instruktiv. Ett par utförliga redogörelser ha under 1949 influtit i »Svenskt Gudstjänstliv». Även ute i lan-

det anordnas synnerligen värdefulla utställningar av gammal och ny kyrkokonst. Så tilldrog sig Kalmarutställningen med rätta stor uppmärksamhet.

Det i föregående årsrapport omnämnda initiativet från Diakonistyrelsens konstutskott till förbättrad undervisning i kyrkovård och kyrkokonst vid de teologiska fakulteterna har förverkligats. Från 1949 är det i detta avseende betydligt bättre sörjt än tidigare, även om flera önskemål kunde framställas. Det förnyade Sigtunamötet mellan präster och konstnärer medförde flera utförliga diskussioner, men så mycket längre än vid 1948 års sammankomst nådde man knappast vid överläggningarna, som hade sitt stora värde såsom forum för ett fritt meningsutbyte.

När det gäller nyskapande av sakral konst visar det sig, att det alltjämt finns stora uppgifter. Som tidigare ha textilateljéerna försatt ett flertal kyrkor med nya textilier, bland vilka de nya arbetena för Skara domkyrka böra nämnas.

Några värdefulla tillskott till vårt nyare kyrkomåleri kunde även omnämnas. Till Skaradömens invigning hade Bo Beskow fullbordat sina med stort intresse motsedda glasmålningar i kyrkans kor. Nils Aron Berges kormålningar i Sura kyrka, Västmanland, måste räknas till det bästa i modern sakralkonst, och detsamma gäller Lennart Segerstråles målningssvit i Burträsk kyrka, Västerbotten. Olle Hjortzbergs nya altartavla i Högbo kyrka i Gästrikland är ett märkligt prov på den åldrade mästarens bevarade skaparkraft.

Som ett oavvisligt krav framstår alltjämt ökad upplysning om den kyrkliga konstens egenart och förbättrad utbildning i ämnet. Arbetet på ett bättre sakernas tillstånd i detta hänseende fortgår. K. S. V. gör sin insats, och stiftsråden ha intresserats för uppgiften. Även inom Diakonistyrelsens konstutskott är frågan under behandling.

Lidingö i januari 1950.

Ragnar Stenberg.

Wallin redivivus.

Arvet från Wallin. En bild av Johan Olof Wallin, sammanställd ur hans skrifter av Bror Olsson. Lund, C. W. K. Gleerups Förlag 1949. Illustrerad. 366 sidor.

»Wallins bana röjer mindre en otillgänglighet för denna böjelse (sc. ärelystnadens), än ett ädelt sinnes fejd med en drivfjäder, som det självt ej kan gilla, en högsint andes ihärdiga strävan att med nitets renhet liksom återverka på handlingens upphov.» Så skrev den förträfflige litteratören, senare språkforskaren J. E. Rydquist i en dödsruna över Wallin (se s. 348 i förevarande arbete). Citatet visar, att samtiden ingalunda saknade psykologisk blick för innersidan av Wallins väsen, men ett mer akademiskt officiöst sätt att teckna hans bild tillstängde hans anletsdrag, och han framstod länge i statuariskt skick, imponerande men också tämligen främmande och ointressant för sentima betraktare. I vår tid har väl genom forskningens åtgöranden en levande Wallinbild ånyo trätt fram, och man känner nu bättre än någonsin det rikt sammansatta, spänningsfyllda och dunkla i hans personlighet. Den borde såtillvida fångsla uppmärksamheten, men i stort sett saknas likväl ett allmänt och något så när varmt intresse för Wallin. Kungl. Generalpoststyrelsen har hugfästat en rad sekeldagar i svensk kulturhistoria med frimärken, porträtterande Linné, Tegnér och Geijer, Ling, Bellman och Sergel, Hazelius, Strindberg m. fl., men den hade år 1939 tydligen ingen tanke på Wallin — liksom den år 1947 glömde Franzén.

Men Wallins psalmer — de äro väl fortfarande i bruk, kända och älskade? Tyvärr är det ej så väl beställt. På tal om dem säger dr Olsson i sitt förord med en blott alltför fint antydande kritik: »De äro åtminstone av den äldre generationen allmänt kända»; och i själva verket kan man påstå, att de yngre generationerna icke ha en ens tillnärmelsevis approbabel kännedom om vad som rymmes av religiöst och litterärt värde i den Wallinska psalmens högkor. Många exempel kunde anföras på hur vår nuvarande psalmbok är utsatt för en mycket ensidig användning, i och med en trångsynt överskattning av dess moderna inslag; varav dess egentliga kärna, dess Wallinska arv, drabbas med en noga taget oförlätlig likgiltighet och glömska.

Eftersom psalmerna i alla fall finnas i psalmboken, ha de icke,

med få undantag, fått plats i antologien »Arvet från Wallin». Det är klart, att verket därmed umbär det essentiella i detta arv och att det såtillvida icke kan i specifik vikt mäta sig med den bok på samma förlag, vartill det annars utgör ett motstycke, nämligen »Arvet från Geijer», som i sig har införlivat alla kostbarheterna ur dennes skrifter. Men man förstår ju redaktors synpunkt; och det är för övrigt av ej ringa värde och intresse att finna, hurusom Wallinboken även minus psalmerna erbjuder ett mycket levande och gediget stoff. Även utanför psalmbokspärmarna var alltså Wallin en man av betydande format. Bror Olsson, bokkännaren som få andra och på den kyrkliga litteraturens område förvisso ouppnåelig, har här med sitt spårsinne, sin känsla för det signifika och konkreta samlat utdrag ur brev, poem, predikningar, tal, utlåtanden m. m., vilket allt mångsidigt och fängslande belyser Wallins livsgärning, så att man får ett mättat intryck å ena sidan av det ovanlig grad pliktbestämda i denna gärning och å andra sidan av det nitfulla allvar och den känsla av högtid i mödorna, varmed Wallin adlade pressande bördor till tjänst åt Gud och människor.

Allt vad man kan vänta är observerat och medtaget. Här finnes den första originalpsalmen, den betagande vackra »Helge Ande, du som samlar» (nu n:o 182) i sitt ursprungliga och obeskurna skick — sedan Luthers doppsalm (NPs 554) i förhastande ströks, den enda, som vet att förbinda vårt dop med Herrens Jesu dop. Här finnas flera viktiga uttalanden i dåtidens psalmboksfråga, vilka utstaka vägen till det färdiga verket och av detta hava förlänats en märklig auktoritativ pregnans. Här finnes det berömda talet i Bibelsällskapet år 1816, som vältaligt men kärvt beledsagade upplysningsidéernas avtroppande från tidsscenen. Från Västeråstiden hava vi här det djärva sanningsordet vid borgmästaren Hellmans död samt det stora talet på Första i Advent 1820 vid den nya psalmbokens invigning: »Kommen då, I böner och sånger! min flydda ungdoms glädje och de mogna årens käraste värv! bliven ock mina trogna följeslagare fram till den närbelägna graven! *Ett bad jag av Herranom*; det har han hört och av nåd beskärt.» Från åren som pastor primarius är tillvarataget en av de tre på varandra följande, psykologiskt och trosenligt djuplodande högmässopredikningarna över det samfällida temat »Otrons självfördömdelse»; det stora fosterlandstalet »Ära och lycka åt Fäderneslandet!», med dess utmärkta partition: »ära — även utan lycka; lycka — men blott med ära»; talet vid invigningen av Nya

kyrkogården i Stockholm, där han själv nu vilar, av dr Olsson betecknat såsom höjdpunkten av hans andliga talekonst: »det gör ännu ett outplånligt intryck på läsaren». Ur förordet till tredje bandet av »Religions-Tal» är hämtat Wallins upprörda försvar mot tillvitelsen, att han blygdes vid Kristi namn, därvid han bl. a. för att »ådagalägga vad mitt hjärta känner för det namn, i vilket mänsklighetens frälsning och högsta lycka innefattas,» för första gången ger tillkänna sitt auktorsskap till en rad av de i psalmbokens alla tidigare upplagor helt anonyma psalmerna. Från de tvenne ärkebiskopsåren härrör talet vid Uppsala Katedralskolas invigning. Geijer, som var tillstådes, gick hem, en smula kritisk över talarens tunga retorik. Men han klarnade åter upp: »Jag tänkte på hans, ej blott i ord, men i gärning ådagalagda, kärlek för barnen, för hela det uppväxande släktet, mest för det genom fader och moder eller öden och förhållanden, tyvärr, mest vanlottade unga släktet inom huvudstaden, där han så länge ägt fältet för sin kristliga verksamhet; och jag kände, att jag i denne prelat ej blott hade ett yttre utan även ett doldare inre, en man, ett hjärta för mig. — Därvid utropade jag: lappri med alla systemer! — och tror nästan att jag därvid slog i kull en stol.» — detta enligt Litteratur-Bladets första, så uppseendeväckande nummer.

Antologien avslutas i riktig ordning med Wallins mest monumental dikt, »Dödens ängel» — en dikt, som med sin oerhört suggestiva rytmik förenar en sublim förkunnelse av dödens och livets lagar och evighetens i bägge rådande makt. Att anse denna dikt som den kanske skönaste i svensk lyrik är naturligtvis ett utslag av en synnerligen föråldrad smak, men det kännes på något vis tryggare att vara föråldrad med Wallin än att vara up to date med Martinson.

Härmed är nu blott ett urval av urvalet antytt. Samlingen innehåller dessutom en mängd nytt eller föga känt stoff, som stundom förtjänstfullt nyanserar och fördjupar bilden av sin författare. Hans sociala patos framträder i många sammanhang; under Stockholmstiden yrkade han på en förening med syfte att förenkla sällskapslivets ödslande vanor och att använda därav gjorda besparingar till de fattiges gagn. Och han skrev för övrigt knappast en enda predikan utan att omsorgen om nästan gav hans skrivfjäder liksom en extra spänst och fart. Intressanta äro hans mycket bestämda åsikter om hur en bibelöversättning bör vara beskaffad; här kan han ej minst i vårt släkte räkna på mycket bifall. Han

blev år 1834 medlem av Bibelkommissionen, och i samband därmed ville man önska, att några brottstycken ur hans egen översättning av Johannis evangelium och epistlar — de nytestamentliga skrifter, med vilka han kände starkast andefrändskap — hade tagits med.

Dr Olssons egna ord i boken inskränka sig anspråkslöst till korta sammanbindande satser och notiser. Det är i själva urvalet han har nedlagt sin möda och insikt. Måtte nu verket få tjäna sitt syfte: att upplysa vår fåkunniga tid om värdet av det arv, som Wallin har efterlätit, och att på nytt göra detta arv fruktbart. Givetvis gäller det först och sist att ånyo inträda i ett mycket tacksammt och hängivet förhållande till Wallins psalmer; det är ändå de, som framom alla andra ge någon realitet åt trossynen av det svenska Sion.

Bo Sture Wiking.

Recensioner.

Kyrkomusik.

I dessa spalter har tidigare påpekats den stora bristen på kyrkligt och musikaliskt värdefulla solosånger. Som ett led i botandet av denna brist har på Nord. Musikförlaget utkommit ett mycket vackert häfte med »*Andliga sånger och arior*» av *J. S. Bach*. Urvalet är hämtat ur Schmellis sångbok och ur Anna Magdalena Bachs notbok. Häftet är musikaliskt och textligt redigerat av resp. *Mogens Wöldike* och *Arthur Adell*, och rekommenderas synnerligen varmt. Här finns musikalisk högklassig solosång för de flesta kyrkliga sammanhang. Den föreliggande upplagan har sångerna i två sättningar: hög och låg.

Norbengs Musikförlag, Västerås, har en hel del värdefull kyrkomusik utgiven. Två nya körblad skall här omnämnas. Det ena upptager två Hass-

ler-sättningar: »Uppstånden är vår Herre Krist» och »Att bedja Gud han själv oss bjöd». Hasslers körsättningar kan överhuvudtaget livligt rekommenderas. De äro alla utomordentligt vackra och välklingande, om man har rätt uppfattning om sångsätt, och de allra flesta äro tekniskt överkomliga även för körer med mindre resurser. — På det andra bladet från Norbengs finner vi en mycket vacker sång av *J. Brahms*, »Se jag en främling är och gäst». Den kommer säkerligen och med rätta att mottagas med tacksamhet.

Fyra orgelkompositioner av samtida svenska kyrkomusiker vänta på anmälan. Ett av häftena bär namnet »Himmelriket är nära» och består av en serie »orgelbeträktelser över Gust. Nordqvists koral till sv. ps. 48» av *Reinhold Andersson*, *J. Nyvall*, *Daniel Olsson*, *Alb. Rumbäck* och *Einar*

Skagerberg. Ohämmand subjektivism är kanske oftast av ondo i kyrkomusikaliska sammanhang, med en stil som stelnar i vedertagna manér och klichéer frestas att bliva tråkig i längden. Stilen är »den vanliga» i dessa stycken, — i alla utom i det sista av Skagerberg, som ärligt och ohämmand bekänner ett annat stilideal än sina i häftet representerade kamrater. Hans »Fantasi» tynges av en inte precis tilltalande kromatik, som förräder sympatier för Reger. (Och naturligtvis är Reger värd sympatier!) Nord. Musikförlaget står för utgivningen.

Ett musikaliskt föga övertygande verk är A. G. Joelssons »Fuga» på Norbergs.

I de två återstående orgelkompositionerna finner man en vilja till förnyelse, ett sätt att komponera, som dock vill tillvarata de musikaliska grundprinciper som gångna andliga storhetstider skänkt oss. Naturligtvis finns även i denna nya musik mycket att diskutera, men vad som är välgörande är den friska viljan att pröva det nya med det gamla som grund. Faran till manér hotar dock i vilken stil man än skriver. I G. Thyrestams »Preludium och fuga nr 3 i B» (Norbergs) uppskattar man en viss rytmisk och melodisk vitalitet, men observerar en farlig benägenhet hos komponisten att vilja fastna i en ensidig och fantasilös harmonik, som främst bygger på kvartintervallet. Man bör se upp med sådana frestelser. Vägen till fördjupning heter bön och arbete, studier och övning. — Nord. Musikförlaget har utgivit en »Tocatta» för orgel av Einar Wallvik. Även denna komposition visar ett friskt grepp på uppgiften och vilja till frigörelse från schabloner. Om man skall våga sig på att visa på svagheter, så skulle det vara detta att

stycket på sina ställen förefaller vara litet för oorganiserat i tonalt hänseende. En del stegringar i linjen får nog också något för tvära upplösningar. I det första pedalsolot t. ex. finns det absolut mera kraft kvar, som ej får utveckla sig.

Här skall till sist omnämnas ett häfte, som utgivits av Sveriges Korförbunds förlag, »Spela och sjung», musik för körer och musikcirkel. Här presenteras nio profana körsättningar för röster och instrument, hämtade från renässansens och barockens rika litteratur, och redigerade av Herbert Connor och Eric Ericson. Detta häfte skänker möjlighet till ett äkta, gemensamt musicerande i ungdomsklubbar och i all sällskaplig samvaro, där man tycker om att spela och sjunga. Det är föredömligt redigerat med vederhäftig kunskap om nämnda tids epokers musikaliska utförandepaxis. En »etta» på omslagspärmen låter ana flera utgivningar, vilka redan nu hälsas med glädje.

* *
*

För att övergå till kyrklig vokalmusik så har Gunnar Hjort ombesörjt en svensk version av Buxtehudekantaten »Nichts soll uns scheiden von der Liebe Gottes», »Vad kan oss skilja från Guds kärlek». Kantaten, som är utförbar med trestämmig kör och tre instrument och generalbas, bör vara ett välkommet och värdefullt tillskott till de tidigare Buxtehudekantaterna på Bärenreiters förlag. Verket är ej tekniskt krävande och äger ett innerligt och levande musikaliskt uttryck. — Cesar Francks »Paris angelicus» har utkommit i bearbetning för bl. kör och pianoackompanjemang ad libitum av Josef Jons-

son. Det är ju ett s. k. »tacksamt stycke» och det kan utföras med god verkan. Alla här omnämnda utgåvor äro utgivna av Nordiska Musikförlaget.

Slutligen kan omnämnas en icke oäven sättning av Söderblom-koralen »I denna ljuva sommartid» utförd av Karl-Erik Svedlund och utkommen på Sveriges Körförbunds förlag.

* *
* *

Med tanke på att Günter Raphael är ett av de tyngst vägande namnen inom samtida tysk musik har det varit synnerligen intressant att taga del av de tre nyutgivna orgelverken, Op. 41, som nyligen utkommit på Nordiska Musikförlaget. Det rör sig om tre ganska stort upplagda kompositioner med var sin finsk koral som tematiskt stoff. Nr 1 är en »Fantasi och fuga», nr 2 en Partita och nr 3 en Passacaglia.

Vilken stilåskådning man än må ha beträffande kyrkomusik, så måste man beundra komponistens tekniska kunnande och kompositoriska gestaltningförmåga. Man lämnas absolut inte oberörd vid åhörandet av denna musik. — Partitan op. 41 nr 2 är det, såväl tekniskt som musikaliskt, tillgängligaste av verken. Stycket torde kunna anses för en pastisch, men en *bra* pastisch. Det är mycket användbart för organister i *allmänhet*, medan däremot de båda övriga verken lämpar sig mera för organister i *synnerhet*. D. v. s.: de fordrar en ganska god orgelteknik och en relativt stor orgel. Ett känsligt och »alltför» renlärt kyrkomusikersinne kanske reagerar mot kromatiken i dessa verk, men det måste sägas, att Raphael använder sig av kromatiken på ett

mycket skickligt sätt. Man får ganska ofta associationer till Reger, men annars tycker jag nog att Seb. Bachs ande svävar över denna musik. *Tysk* är den i varje fall, det känner man mycket tydligt. De tekniskt drivna organisterna böra tacksamt taga emot dessa stycken, och kanske vågar man föreslå åtminstone »Fantasi och fuga» en »god framtid» i den litet ytliga bemärkelsen att den antagligen kommer att bliva rätt vanlig på organisternas repertoar.

På Nordiska Musikförlaget har också utkommit ett vackert häfte med koraler och slutkören ur Seb. Bachs »Johannespassionen». Körpartituret är försett med såväl svensk som tysk text.

Albert Runbäck har gjort en synnerligen värdefull insats i kyrkomusikrörelsen i vårt land, inte minst när det har gällt att redigera häften med orgelmusik för praktiskt bruk vid kyrkliga förrättningar. Numera finns »kyrkligt värdig musik» utgiven för alla tillfällen; fina samlingar god musik att användas i kampen mot t. ex. »björksus» och operamarscher vid vigslar o. s. v. Runbäcks senaste tillskott till raden av orgelhäften är en samling egna preludier till de i evangelieboken föreslagna ingångs- och gradualpsalmerna, samt en bok med orgelmusik vid högmässans avslutning. Det första häftet har fått namnet »Efter sammanringningen» och innehåller preludier till ett 90-tal koraler. Runbäck använder nästan aldrig den annars så vanliga koralfugan. Hans preludier äro antingen orgelkoraler med cantus firmus i olika stämmor, eller äro de hållna i en allmänt imitativ form. Tonspråket är övervägande traditionellt och komponisten har lagt ner ett välgjort arbete på den kontrapunktiska utformningen.

Samlingen är utomordentligt användbar både för praktiskt bruk i gudstjänster och för studier i preludieringens svåra konst. Nästan alla förspelen äro utförbara på enmanualig orgel utan pedal. — Den andra samlingen redigerad av Rumbäck heter »Orgelmusik vid högmässans avslutning» och innehåller 65 orgelstycken. De äro uteslutande »fri» orgelmusik (ej förbundna med koraltemat), och äro valda med särskild tanke på lättspelthet och mindre orglar. Fem svenskar äro representerade och resten av tonsättarna äro namn från 16- och 1700-talen. Där finns gammal fin spansk, fransk och engelsk orgelmusik som omväxling till den vanligast förekommande tyska. Rumbäcks förord är mycket läsvärt med sina förnuftiga synpunkter på postludievalet.

En av de mest användbara samlingarna av gammal orgelmusik har under de sista åren varit Henry Wemans Orgelskola. Dess länge bebådade andra del har nu utkommit under namnet »Musica Organi». Den förnämliga boken börjar musikhistoriskt sett ungefär där den första delen slutar, och en av avsikterna med de båda banden har fullgjorts: tillsammans ge de en överskådlig bild av orgelmusikens utveckling från ett relativt tidigt stadium fram till stilen i de av Brahms' orgelkoraler, som avsluta »Musica Organi». Den nya samlingen är väl disponerad och urvalet av 1800-talsmusik förefaller vara klokt. I förordet gives en antydning om en eventuell tredje del, som i så fall skulle börja med Reger. Det borde kunna bli en fin samling inspirerande musik med Distler, Pepping, Burkhard, Micheelsen o. s. v., men man torde kunna förutspå vissa svårigheter med förlagsrätten.

Lars Edlund.

Kyrkokonst.

Dick Helander: Kristna symboler. Diakonistyrelsen 1949. Kr. 5: 50.

I inledningen till denna bok anføres en definition på ordet symbol, som är ett yttre ting eller en handling med inre mening. I enlighet med en sådan tolkning blir hela den kyrkliga ikonografien en enda stor symbollära. Föreliggande bok omsluter sålunda inte bara kristna symboler i egentlig mening, alltså beteckningar för treenigheten, änglar, evangelister, kyrkan, döden och de yttersta tingen, djur, träd och växter samt dygder, laster, färg och tal utan också helgon, apostlar och kyrkofäder. Man kan ha olika åsikter om en sådan begreppsbestämning, men ifråga om nyttan av en kort sammanfattning av allt detta vill man gärna vara överens med författaren. Man är honom också djupt tacksam för denna lärorika bok. En konsthistoriker måste villigt erkänna, att en teolog kan vara rätte mannen att ge framställningen djup och liv —, n. b. den teolog, som äger kunskap om och intresse för de mångfaldiga konsthistoriska och lärdomshistoriska sammanhangen. Professor Helander har också lyckats i sitt uppsåt att ge en lättläst och sakrik skildring av ämnet. För den yngre generationen, som på grund av vår folkbildnings kvalitativt sjunkande nivå, är djupt okunnig om bibelns rika värld, är en sådan bok särskilt värdefull. Endast två önskemål kan anmälas: att boken kunde ha varit större och att det funnits en litteraturförteckning.

Bengt Cnattingius.

Styrelsen för Laurentius Petri Sällskapet

har sammanträtt och därvid konstituerat sig på följande sätt: ordförande: kyrkoherde A. Adell, Söderköping, vice ordf.: kyrkoherde K. Peters, Söndrum, pr Halmstad, sekreterare: domkyrkosysselman Pehr Edwall, Växjö och kassaförvaltare disponent Sven Håkan Ohlsson, Box 98, Lund. Ledamot utan särskild funktion: domkyrkoorganist G. Arnér, Växjö.

Styrelsen diskuterade lämpliga åtgärder för värvning av nya medlemmar. Första häftet av Linköpingsbreviariet, som utgives med understöd av Humanistiska fonden och som redigeras av kyrkoherde K. Peters, utsändes den 15 april. Fortsatt bidrag till utgivandet av detta nytryck skall sökas hos Humanistiska fonden. Undersökningar pågå om möjlighet att utge det stora vackra Graduale svecicum. Det anmäldes att första delen av Det svenska antifonalet, omfattande antifonale till veckans samtliga tideböner, föreligger färdigt.

Årets sommarkonvent och årsmötet med sällskapet skall hållas i Danderyd den 25—30 juli. Medverkan har utlovats av musikdirektörerna Eric Ericsson, Ruth Ericsson, Gotthard Arnér och Finn Viderö. Fullständig ordning meddelas senare.

Meddelande lämnades om det planerade sammanträdet med den Nordiska nämnden för tidegård, som skall förläggas till Åbo 13—15 juni.

Förslag till minnespenning eller förtjänsttecken förelåg avsett att utdelas av årsmötet på styrelsens förslag till donatorer och andra sällskapets välgörare. I samband härmed föreslog styrelsen

årsmötet att bestämma avgiften för ständiga ledamöter till 250 kronor.

På inbjudan av kyrkoherde Peters beslöt styrelsen föreslå årsmötet att 1951 års konvent, som sammanfaller med tioårsminnet av sällskapetets grundande, skall förläggas till S:t Olofs kapell Tylösand första veckan i augusti. Möjligheterna att anordna en vecka till införande i det nya antifonalet skulle undersökas.

Under år 1950 utsändes Svenskt Gudstjänstliv som medlemsblad till sällskapetets samtliga medlemmar. Styrelsen väddar till en var att omgående insända årsavgiften, som av årsmötet fastställts till tio kronor på Laurentius Petri Sällskapetets postgironummer 17 13 72, Box 98, Lund.

Ordf.

LPS:s studiekonvent i Växjö 1949.

S:t Sigfrids gamla stad var under en solig augustivecka i somras platsen för LPS:s studiekonvent. I många avseenden är Växjö en lämplig ort för en sammankomst som denna: goda kommunikationer, utmärkta inkvarteringsmöjligheter och ett förträffligt orgelverk. Domkyrkan är tyvärr i viss mån att betrakta som ett minus: myndigheternas avslag på ansökan om tillstånd till restaurering har gjort, att kyrkan fortfarande framstår föga presentabel. Men det kan bättras till ett annat år.

Det var en ganska talrik skara, som tisdagen den 2 augusti invaderade Växjö. Konventet räknade ett fyrtiotal fasta deltagare, vilket är ett lämpligt antal för en arbetande konferens. Olyckligtvis var proportionerna mellan präster och lekmän inte idealiska. Det var bara några få präster med, och det är dock en stor tillgång att deras antal vid ett sådant

konvent inte är alltför ringa, särskilt med hänsyn till bibelgruppernas arbete och behovet av enskild själavård.

Konventet hade tre arbetslokaler: Domkyrkan, Församlingshemmet — ursprungligen ett gammalt patricierhus, med en tillbyggd vacker hörsal, prydd med ny fondmålning av Torhamn — och Smålands Museum, där den sköna kyrksalen med dess gamla Cahmanorgel från 1700 blev en kär tillflyktsort för mötesdeltagarna. Kyrkoherde Adell ledde instruktionen i tidesången, och musikdirektör Eric Ericson trollade skickligt med den blandade kören, som lät höra sina färdigheter i en förträfflig konsert på lördagsaftonen i Domkyrkan, vid vilken också domkyrkoorganisten Arnér med känd förmåga medverkade med kompositioner av Thomas Arne, Distler och Bach. Kören sjöng Purcell, Lasso, Walther, Pretorius och Eccard. Efter konserten sjöngs vespern. Man kan

överhuvud konstatera, att både den blandade körsången och tidegårdssången knappast någonsin klingat så väl som vid detta konvent.

Föredragen var få men lödiga. I Museets kyrksal talade en afton dr. Buchholz om kyrkosångsarbetets teologiska »Sitz im Leben» på ett djuptänkt och fascinerande sätt, och dr. P. G. Vejde höll ett intressant föredrag om Smålands kyrkor. I Domkyrkan gav mag. Viderø en grandios demonstration av Bachs orgelmusik i anslutning till en föreläsning, som bevisades även av Växjö stifts organist- och kantorsförenings medlemmar, och efter årsmötet på söndagen höll direktor Sven-Åke Rosenberg ett fint och djupt föredrag om Liturgi och diakoni — ett föredrag, som man ville hoppas på något sätt befordras till trycket. Ett intressant inslag i programmet var besöket på S:t Sigfrids Stiftelses folkhögskola Kronoberg, där kyrkoherde Gustaf Linder introducerade deltagarna i bygdens andliga tradition och där Stiftelsen utövade en uppskattad gästfrihet vid ett trivsamt samkväm.

Vid fredagsmässan i Bergunda medeltidskyrka officierade pastor C. F. Willstedt i Öjaby, och på söndagskvällen hölls det avslutande completoriet i Härlövs underbara lilla tempel. I samband med gudstjänsten var mötesdeltagarna inviterade till ett behagligt samkväm i kantorshemmet,

där varken ostkaka eller andra småländska läckerheter saknades.

Söndagen blev som sig bör konventets höjdpunkt. I högmässan i Domkyrkan predikade stiftets domprost, dr. Ivar Hylander, och mässan celebrerades av kyrkoherde Adell. I aftonsången predikade domkyrkosyssloman Pehr Edwall.

Årsmötesförhandlingarna hölls i Museets kyrksal. Årsberättelsen återfinnes på annan plats i detta nummer. Styrelsen omvaldes, och ansvarsfrihet beviljades. Årsavgiften fastställdes till kr. 10. Meddelande lämnades om Humanistiska fondens anslag till tryckning av linköpingsbreviariet och om förhandlingar angående införande av Svenskt gudstjänstliv som LPS:s medlemsblad. För prenumeration på tidskriften till Nordiska nämndens medlemmar anslogs kr. 100. Nästa årsmöte skall hållas i Danderyd. Till årsmötet ingick telegrafiska hälsningar från biskop Brilioth och från Dansk Kirkesangs samtidigt pågående årsmöte på Ry Høiskole.

Studiekonventet i Växjö gav god instruktion i kyrkosång och teologi, skön orgelmusik och mycken uppbyggelse och gemenskap kring Ordet och Sakramenten, allt hägnat och sammanhållet av Kyrkans tidegård, buret av tillbedjans stilla Ande. Minnet därav är ett solstråk i vintermörkret.

Pehr Edwall.

Årsberättelse för LPS, avseende arbetsåret 1948/1949.

Sällskapets medlemsantal den 31 december 1948 uppgick till 123 matrikelförda medlemmar.

Sällskapets styrelse under arbetsåret har utgjorts av följande personer: ordf. kyrkoherde Arthur Adell, Sö-

derköping, v. ordf. kyrkoherde, teol. lic. Knut Peters, Söndrum, sekr. domkyrkosyssloman Pehr Edwall, Växjö, kassaförvaltare disponent Sven-Håkan Ohlsson, Lund, samt domkyrkoorganisten Gotthard Arnér, Växjö. Supp-

leanter: kyrkoadjunkten, teol. lic. Evert Palmer, Stockholm, kyrkoadjunkten Lars Lindhagen, Danderyd, musikdirektör Ruth Ericsson, Stock-sund. Till revisorer utsågos vid förra årsmötet kyrkoherde Sven Ljung, Ve-inge, och musikdirektör Reinhold An-dersson, Harplinge, med komminister Olle Agrell, Finspång, och kyrkoadj-unkt Sven Björck, Järnsås, som suppleanter.

Styrelsen har under arbetsåret hål-lit två protokollförda sammanträden, varjämte i förekommande fall vissa ärenden avgjorts per capsulam.

Årets studiekonvent har avhållits i Växjö den 2—7 augusti under med-verkan av bl. a. mag. art. Finn Vi-derø, dr. phil. Friedrich Buchholz, di-rektor S.-Å. Rosenberg samt musik-direktörerna Arnér och Eric Ericson.

Styrelsen har beslutat att om möj-ligt anordna dels stiftskonvent, dels mindre intermordiska tidegårdsdagar. Den tidigare beslutade Rundabords-konferensen rörande aktuella tide-gårdsproblem har uppskjutits till för-slagsvis januari 1950.

Sällskapet har under året stått i kontakt med KSV:s centralstyrelse och med Sveriges kyrkliga studieförbund rörande gemensamma spörsmål.

Det nordiska samarbetet för tide-gårdens främjande har, förutom i kor-respondens och utbyte av litteratur samt personliga kontakter, i år ta-git sig uttryck i det av Nordiska nämnden anordnade mötet i Trond-heim den 21—23 juni 1949, där Sverige bl. a. företrädde av Sällskapets ord-förande.

Styrelsen har anhållit om anslag av statsmedel till dels den allmänna verksamheten, dels representationen i Trondheim, och till den senare även om anslag från föreningen Norden. Dessa ansökningar hava avslagits. Däremot har styrelsen för Humanis-

tiska fonden beviljat Sällskapet ett bidrag på kr. 5.000 för utgivande av Breviarium Lincopense. Härigenom har Sällskapet fått möjlighet att i ur-kundserien utgiva sagda breviarium i nytryck med inledning och register, utarbetade av kyrkoherde Knut Pe-ters.

Växjö den 6 augusti 1949.

Arthur Adell.

/Per Edwall.

Inkomster:

Behållning från räkenskaps- året 1947/1948	1.937: 27
Medlemsavgifter	940: —
Kollekter	286: 27
Redovisning från Gleerups förlag	63: 39
Övriga inkomster	6: —
	<hr/>
	3.232: 93

Utgifter:

Halmstadmötet	969: 35
Bokinköp	74: 12
Pren. på Sv. Gudstjänstliv	100: —
Trycksaker	97: 45
Övriga skrifter	19: 65
Behållning till räkenskaps- året 1/7—31/12 1949	1.972: 36
	<hr/>
	3.232: 93

Förestående räkenskaper ha befun-nits förda med noggrann omsorg samt försedda med erforderliga verifikatio-ner. Undertecknade föreslå därför full och tacksam ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattar.

Harplinge och Veinge den 13. VII.
1949.

Reinhold Andersson. Sven Ljung.

Kyrkosångens Vänners Stiftskretsar 1949.

Årsredogörelser.

KSV i Ärkestiftet »En skiva Kyrkoton», insjungen av Danderyds kyrk kör, inledde KSV:s i Ärkestiftet marssammanträde. Intresse för dylika grammofonupptagningar har försports under året, varför fortsättning av detta företag rekommenderas från Ärkestiftet.

Årsmöte hölls den 25 april i Uppsala med tidig mässa och övningar i Helga Trefaldighetskyrkan. Föredrag hölls av docenterna G. A. Danell och O. Herrlin samt musikstund mitt på dagen och vesper i Domkyrkan med rikt musikaliskt program.

Kontakt har upptagits med stiftsadjunkterna för att få tillstånd till kyrkomusikalisk instruktion på stiftets ungdomsläger och kurser. En sångvecka kring Bachjubiléet är fastställd att hållas på Stiftsgården i Undersvik 23—30 juli 1950. Flera initiativ har tagits som förberedelse till Bachfirandet. Särskilt må pekas på det särskilda Bachnummer av stiftsbladet »Ärkestiftet», som utkommer 1 febr. 1950 och som väntas få den största spridning — en verkligt påkostad sak.

Kyrkomusikalisk studiedag har under Ingvar Sahlins ledning hållits i Norrtälje den 30 november.

Som ordf. och vice ordf. kvarstå Henry Weman, resp. Ingvar Sahlin. Ny sekr. är domkyrkoadjunkt Öyvind Sjöholm och kassör kantor Petrus Lindgren, Åkerby.

Uppsala i december 1949.

Öyvind Sjöholm,
sekr.

Stockholms stift. Kretsen brukar i samband med årsmötet anordna en vårutflykt, som utom en angenäm sällskaplig samvaro ger deltagarna möjlighet att studera både ur konst- och orgelsynpunkt värdefulla kyrkor. Denna gång ställdes färden till de vackra medeltidskyrkorna i Ytter-Järna, Frustuna, Ludgo, Spelvik, Sättersta och Trosa landsförsamling. Orglarna demonstredes av doktor Einar Erici och musikdirektör Waldemar Ahlén, arkitektur och kyrkokonst av komminister Ragnar Stenberg. Vid årsmötet som hölls i Trosa upplästes årsberättelsen och beviljades full och tacksam ansvarsfrihet åt styrelsen. Vid det därpå följande valet av ny styrelse omvaldes den gamla med musikdirektör Waldemar Ahlén som ordförande, komminister Torbjörn Wikmark som vice ordf. och doktor Einar Erici som kassaförvaltare. 7 nya medlemmar vunno vid detta tillfälle inträde i kretsen. Medlemmarnas tack till ordföranden för hans nitiska arbete frambars av komminister Wikmark. Ordföranden tackade utfärdens arrangör, doktor Erici, för det sätt, varpå han utfört sin uppgift.

Så var denna vackra dag, den 9 juni, förbi, och de många deltagarna i utfärden reste tillbaka till Stockholm, glada och tacksamma för vad de fått vara med om.

Den 8 december samlades vi i Jakobs kyrka till aftonandakt. Därefter lät direktör Ahlén kyrkans i flera avseenden förnyade orgel visa vad den förmådde. Så vidtog ett samkväm i Jakobs församlingshus, då Jakobs kantor, musikdirektör Eric Ericson, fängslande och lärorikt kåserade om »Reintryck från England».

Så är att tillägga att kretsen stått som medinbjudare till den kyrkomusikaliska kurs som hållits i juli månad med Scola cantorum i Storkyrkan som huvudarrangör.

Stockholm den 31 december 1949.

Karl Erik Fridblom,
sekr.

Skara stift. Arsmöte hölls i Skara den 31 jan. Räkenskaperna, som balanserade på kr. 9.495:15 och utvisade en behållning på kr. 6.793:76, godkändes. Stiftskollekten för år 1948 uppgick till kr. 2.669:05. Sångarnas resekostnader uppgingo till kr. 2.201:90. — Under året ha liksom föregående år hållits *Kontraktsdagar* för präster och organister med övningar i liturgisk sång, koralsång och orgelspel samt föredrag i ämnen som röra kyrkomusik och församling-liv. — En *kyrkosångsdag* har hållits i Mariestad den 20 april med musikdir. J. H. Åberg, Skövde, som ledare. Som avslutning gavs en musikstund i domkyrkan, då musikdir. Göte Persson, Mariestad, spelade orgel, och deltagarna utförde vesper enl. Mässboken II. — Ett flertal *Sånggudstjänster* ha hållits i olika delar av stiftet. *Falköping-Skövdekretsen* sjöng i *Dalby kyrka* den 12 april, då passionshymner av Palestrina, Schütz, Bach och Morén utfördes, i *Breviks kyrka* och i *Grevbäcks* nyrenoverade kyrka Kristi Himmelfärdsdag, i *Ö. Tunhems*, nyinvigda kyrka den 30 okt. och i *Forsby kyrka* den 11 dec.

Skara-Lidköpingskretsen har sjungit i *Björksätters kyrka* den 3 april, då bl. a. utfördes Widéens Koralkantat Vid Jesu kors, i *Husaby* den 24 april, i *Torsö* den 26 maj, i *Rackeby* den 20 nov., då kören utförde Wi-

déens Requiem, och i *Hassle kyrka* den 14 dec., då Juloratorium av Widéén sjöngs.

Från *Vänernskretsen* har ingen rapport erhållits.

Vid samtliga sånggudstjänster ha förekommit predikan och altartjänst.

För att nedbringa resekostnaderna och spara tid för sångarna ha övningarna hållits i regel samma dag som sånggudstjänsten hållits. Noterna till programmet ha utsänts i förväg. Körmedlemmarna ha i allmänhet visat stort intresse för körarbetet. Sånggudstjänsterna ha varit väl besökta och körerna ha vid sina besök i församlingarna varit föremål för stor gästfrihet.

Styrelsen har utgjorts av följande: prostén Sam. Melin, Borås, ordf., kyrkoh. G. Nordquist, Våring, v. ordf., komminister C. Th. Ekelöf, Skövde, kassaförvaltaren, kyrkoherde E. H. Cederbom, Gullspång, sekr. och 1:e dirigent, kantor A. Lundin, Saleby, komminister B. Fridén, Vänernskretsen, och musikdirektör J. H. Åberg, Skövde, biträdande dirigenter, samt fru Anna Fredin och kyrkoh. H. Andersson, ledamöter.

Gullspång den 7 jan. 1950.

E. H. Cederbom,
sekr.

Göteborgs stiftskrets. I samband med Göteborgs stifts prästsällskaps sammanträde anordnade K. S. V. en musikafton i Domkyrkan den 20 sept. K. S. V:s kör framförde kompositioner av Gade, Schubert och Homilius.

Lerums kyrkokör medverkade med sånger av des Près, Suriano, Anerio, G. Nordqvist, Thyrestam och D. Olsson. Förutom ett par solosånger upp-

tog programmet orgelstycken av Bach och Runbäck.

800 kronor har under året utdelats som anslag till sammanlagt 16 kyrkokörer.

Styrelsen består av: ordf. kyrkoherde Th. Kärrby, v. ordf. kyrkoadjunkt T. Hulthén, sekr. kyrkoadjunkt N. Lindblom, kassaförv. fil. dr. S. Grén Broberg, kontraktsprost R. Janson, kyrkoherde J. Rhodin och komminister G. Levén. Sånganförare är musikdir. L. Svegelius.

För övrigt kan nämnas, att K.S. V:s kör, som sedan sin nybildning i maj månad samlas regelbundet till sångövningar och som f. n. består av präster, förbereder en musikafton i Örgryte nya kyrka i febr. 1950.

Göteborg den 4 jan. 1950.

Nils Lindblom,
sekr.

Strängnäs stift. Under det gångna verksamhetsåret har arbetet inom stiftsförbundet samlats kring den liturgisk-kyrkomusikaliska kurs, som ägde rum i Eskilstuna den 13—15 november. I kursen deltog ett 30-tal präster och kyrkomusiker. Kursarbetet samlade sig kring ämnena liturgisk sång, liturgisk körsång och orgelspelning. Som ledare i de båda förstnämnda ämnena fungerade rektor Ingvar Sahlin, och orgelspelningen handledes av musikdirektör Jan Pontén. H. H. Biskop Gustaf Aulén höll fö-

redrag över ämnet »Liturgi och be-kännelse» och stiftsadjunkten F. Sidvall bjöd på en föreläsning, betitlad »Liturgi och väckelse». Vid sidan om kursarbetet förekom bl. a. nattvardsgång i Klosters kyrka med komminister Sune Wiman som skriftetalare. Dessutom förtjänar omnämnas en musikandakt i Fors kyrka under musikdirektör Stig Salsjös ledning. Programmet upptog körverk, delvis med orkester, av Orlando Lassus, Palestrina, H. Schütz och D. Buxtehude. Rektor Ingvar Sahlin höll i anslutning till programmet ett anförande vari han på ett utomordentligt övertygande och fängslande sätt för lyssnarna klargjorde kyrkomusiken i den musikaliska uppbyggelsens tjänst.

Beträffande den kyrkomusikaliska verksamheten i övrigt kan nämnas att kyrkosångshögtiden av praktiska skäl framflyttats till Bönsöndagen den 14 maj 1950 för att bringa den i närmare anslutning till Bach-jubiléet i Lund samma år.

Nybildandet av kontraktskörer inom stiftet fortgår alltjämt och så vitt det är undertecknad bekant finnas nu kontraktskörer inom Daga, Nyköpings Västra och Villåttinge kontrakt.

Nyköping den 21 december 1949.

Ake Kullnes,
sekr.

Redogörelser från övriga stift följa i nästa nummer.

**Doktors-
avhandlingar**

tryckas perfekt å

**Skånska
Centraltryckeriet**

Grönegatan 14

Lund. Tel. **10275**

E. A. Setterquist & Son Eftr.

ÖREBRO

Sveriges äldsta fabrik
för kyrkoorglar

Tel. fab. 10134. Bost. 18607

OLOF HAMMARBERG

ORGELBYGGARE

GÖTEBORG V.

Tel. 291260

Nu åter tillgänglig

C. S. LEWIS

FRÅN HELVETETS
BREVSKOLA

5:60

Gleerups

Två betydande nyheter

RAGNAR ASKMARK

**ÄMBETET
I DEN
SVENSKA
KYRKAN**

i reformationens, ortodoxiens
och pietismens tänkande
och praxis

12:50

NILS JOHANSSON

**BIBELNS
VÄRLD
OCH
VÅR**

9:50

Gleerups

BACH-KANTATER

Nr 1 **Hell morgonstjärna, mild och ren.**

(Wie schön leuchtet der Morgenstern) Svensk version: *Ingvar Sahlin*

Körpartitur med svensk text 1: 25
 Klaverutdrag med svensk textbilaga 2: 70

28 **Dig skall ditt Sion sjunga**

(Gottlieb, nun geht das Jahr zu Ende) Svensk version: *David Åhlén*

Körpartitur med svensk text 0: 70
 Klaverutdrag med svensk textbilaga 2: 70

29 **Körsatsen: Vi tacka dig, Gud (med orgel) under tryckning**

Köralen: Dig skall ditt Sion sjunga 0: 25

30 **Körsatsen: Fröjda dig du köpta hjord. Svensk version: David Åhlén**

Körpartitur 0: 65

61 **Nu kom vår frälsnings Herre**

(Nun komm der Heiden Heiland) Svensk version: *Carl Rogberg*

Körpartitur med svensk text 0: 80
 Klaverutdrag med svensk textbilaga 2: 70

Orkestermaterial bearb. *Claude Genetay*

Orgel 6: —
 Violino I—II 2: —
 Violino obligato (Viola I)..... 2: —
 Viola I (Violino obligato)..... 2: —
 Viola (Viola II) 2: —
 Basso (Vcello, Contrabasso e. Fagotto)... 3: —

Nr 79 **Herre Gud är sol och sköld**

(Gott, der Herr, ist Sonn' und Schild) Svensk version: *David Åhlén*

Körpartitur med svensk text 0: 60
 Klaverutdrag med svensk textbilaga 2: 70

80 **Vår Gud är oss en väldig borg**

(Ein' feste Burg ist unser Gott) Svensk version: *David Åhlén*

Körpartitur med svensk text 1: 20
 Klaverutdrag med svensk textbilaga 2: 70

106 **Se, Guds tid är för oss den bästa**

(Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit) Svensk version: *David Åhlén*

Körpartitur med svensk text 1: 10
 Klaverutdrag med svensk textbilaga 2: 70

Orkestermaterial bearb. *Claude Genetay* utkommer omkr 15 febr 1950

140 **Vaken upp, hör ropet skallar**

(Wachet auf) Svensk version: *David Åhlén*

Körpartitur med svensk text 0: 70
 Klaverutdrag med svensk textbilaga 2: 70

Orkestermaterial bearb. *Claude Genetay* utkommer omkr 1 april 1950

Regeringsg. 35 - Stockholm - Tel. 231115